

Miljø- og
Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000- plejeplan

for lysåbne naturtyper og arter
på Naturstyrelsens arealer
2. planperiode 2016-2021

i Natura 2000-område nr. 157
Åmose, Tissø, Halleby Å og Flasken

Titel:

Natura 2000-plejeplan for lysåbne naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer.
2. planperiode 2016-2021 i Natura 2000-område nr. 157
Åmose, Tissø, Halleby Å og Flasken

Udgiver:

Naturstyrelsen
Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl
www.nst.dk

År:

2017

Foto:

Peter Leth

Kort:

Naturstyrelsen, på baggrund af kortmaterialer i henhold til tilladelse G18/1997 (Kort og Matrikelstyrelsen)

ISBN nr.

978-87-7179-118-1

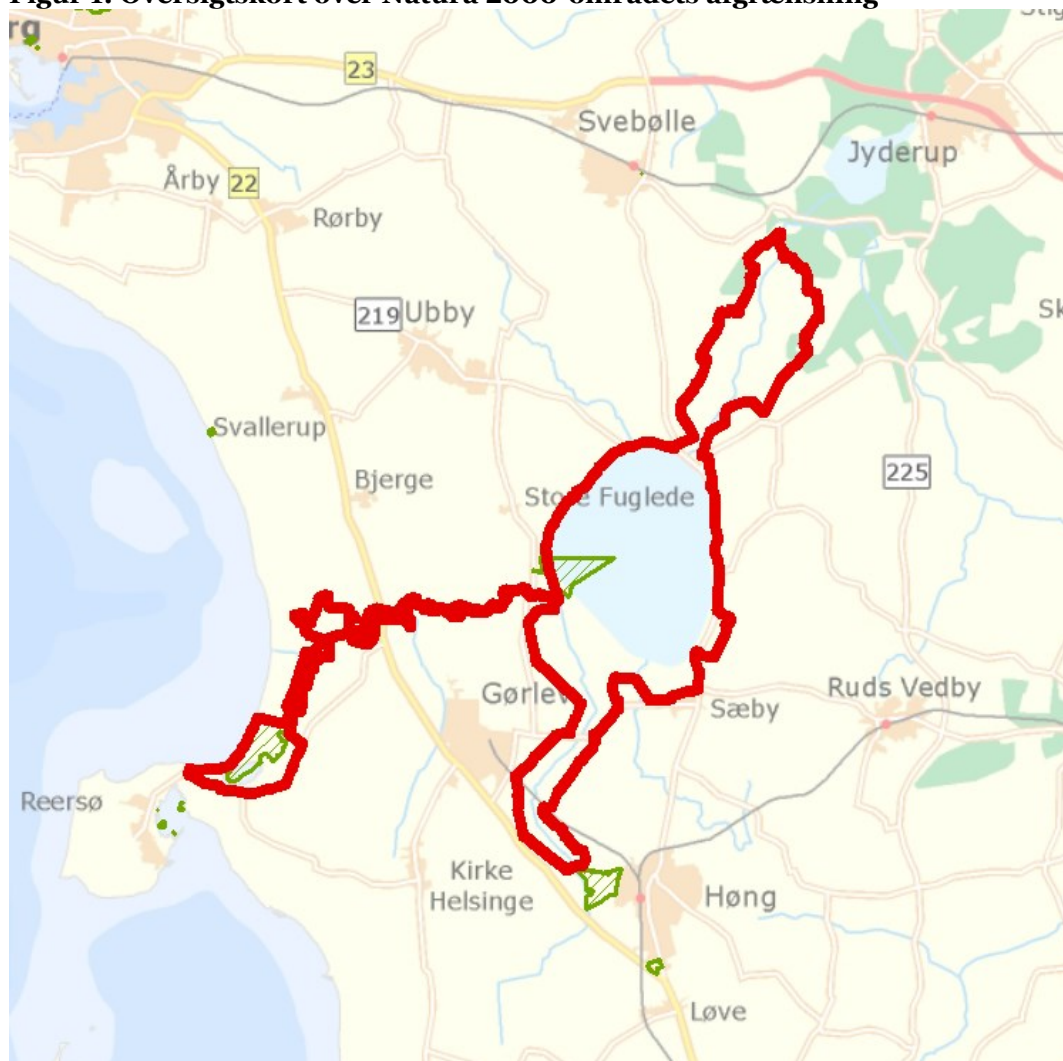
Må citeres med kildeangivelse.

1. Generelt

Der er 20. april 2016 offentliggjort Natura 2000-planer for 252 områder i Danmark.

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område N157 *Åmose, Tissø, Halleby Å og Flasken* og vedrører Naturstyrelsens arealer på 84 ha.

Figur 1: Oversigtskort over Natura 2000-områdets afgrænsning

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

I denne plejeplan er arealer og indsatser opdelt på henholdsvis lysåbne naturtyper og arter knyttet til de lysåbne naturtyper. Natura 2000 plejeplaner for de skovbevoksede naturtyper, samt mere detaljerede oplysninger om indsatsen i Natura 2000-områderne findes på Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000. Bemærk, at Naturstyrelsens samlede arealforvaltning i området er omfattet af flere planbestemmelser og retningslinjer end dem, der findes i denne plan. For supplerende læsning herom henvises til Naturstyrelsens driftsplaner for det pågældende område, som findes på Naturstyrelsens hjemmeside vedr. driftsplanlægning.

Naturstyrelsen har udarbejdet et resumé af plejeplanen, som indgår i en kommunal Natura 2000-handleplan. Dette resumé er vedlagt som bilag 1.

Plejeplanen gælder for perioden 2016 -2021 og skal således senest være gennemført med udgangen af år 2021. Plejeplanen vil forsat være gældende efter 2021 og efterfølgende alene blive ajourført, når der foretages ændringer i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, ændringer i Natura 2000- eller driftsplanlægningen eller ændringer i øvrige forhold, der måtte give anledning til at ajourføre plejeplanen.

Grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planen udgør grundlaget for plejeplanens prioriteringer og valg. I de tilfælde hvor der har været forudset en modstrid mellem hensynet til forskellige arter og/eller naturtyper på områdets udpegningsgrundlag, har Natura 2000-planen allerede foretaget denne prioritering.

Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturværdier via NOVANA overvågningsprogram. Desuden afrapporterer Danmark den nationale indsats vedrørende habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til EU-kommissionen hvert 6. år.

I 2016-18 foretager Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (SVANA) genkortlægning og tilstandsvurdering på alle arealer (lysåbne naturtyper og skovnaturtyper), og resultatet forventes at indgå i kommende basisanalyser for hvert enkelt Natura 2000-område i 2019.

Få adgang til MiljøGIS overvågningsdata fra basisanalysen her:

<http://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=natura2000planer2h2014>

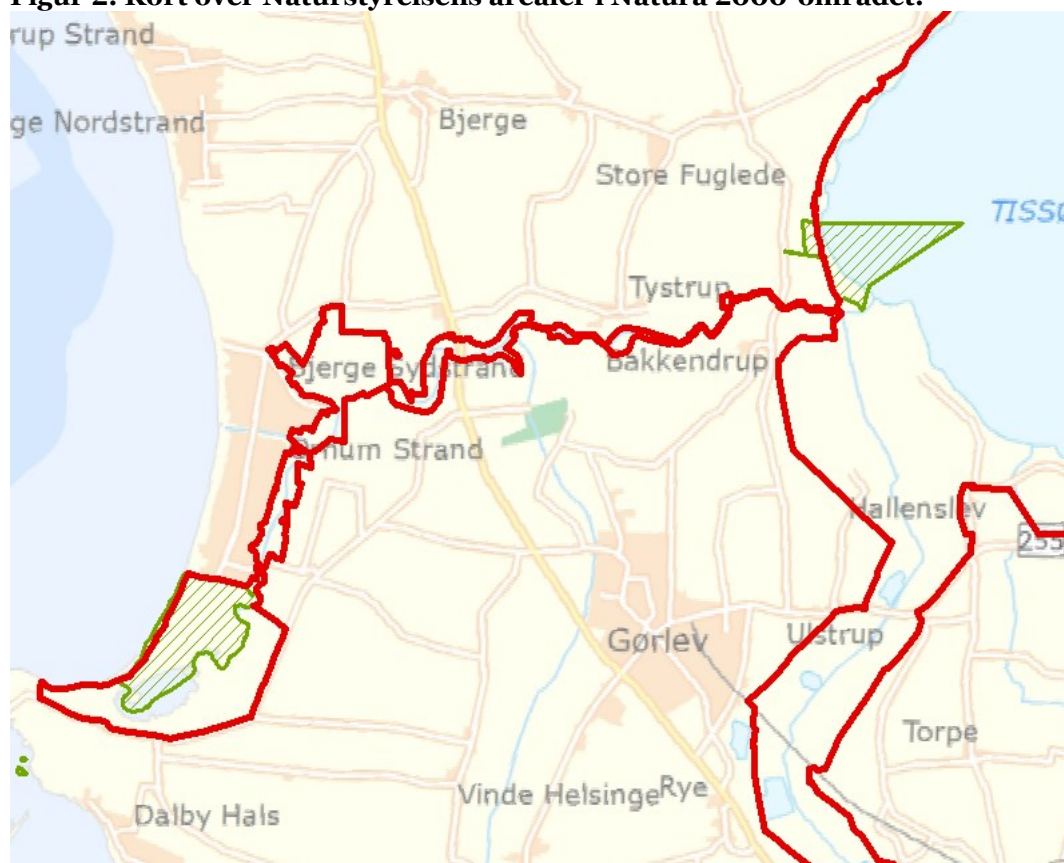
2. Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 3.260 ha, hvoraf Tissø udgør 1.200 ha. Området er beliggende syd og sydøst for Kalundborg. Startende fra nord omfatter området Lille Åmose, som gennemløbes af Øvre Halleby Å. Syd herfor ligger Danmarks fjerde største sø Tissø, som afvandes mod vest gennem Nedre Halleby Å. På sin vej passerer Nedre Halleby Å bl.a. Bjerge Enge og Fællesfolden for ved Flasken at nå Storebælt. Bøstrup Å, som bl.a. gennemløber Jødelands Mosen, Hallenslev Mose og Rye Mose er et sydfra kommende sideløb til Nedre Halleby Å.

Lille Åmose og Hallenslev Mose består begge overvejende af uopdyrkede arealer, men har tidligere været anvendt til tørvegravning. Store dele af arealerne ved Bjerge Enge og nedre Halleby Å er afgræssede enge og strandenge med rester af afsnørede åløb.

For en uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til [Natura 2000-planen](#). På SVANAs hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Figur 2: Kort over Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området.

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

Indenfor området ejer Naturstyrelsen Fællesfolden med Flasken samt et areal på sydvestsiden af Tissø ved udløbet af Nedre Halleby Å, i alt 84 ha. Halleby Å's brede udmunding i Storebælt er et af de få naturlige og uregulerede åudløb på Sjælland. En fortsat fri dynamik i åudløbet er afgørende for områdets naturkvalitet. Fællesfolden rummer veludviklede forekomster af surt overdrev, tidvis våd eng og fugtig hede med en karakteristisk og regionalt sjælden flora. Udløbet ved Flasken er omgivet af strandeng, som bl.a. er et vigtigt rasteområde for gæs. For arter uden for udpegningsgrundlaget kan nævnes, at området er en vigtig ynglelokalitet for strandtudse.

Fællesfolden indgår i de fredede arealer omkring Hallebyåens udløb (Overfredningsnævnets kendelse af 22. februar 1979). Af hensyn til sikring af de naturmæssige værdier, er der alene offentlig adgang på strandarealet søværts folden.

Tabel a: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		Total
	naturtype	
1310	Enårig strandengsvegetation	5,3
1330	Strandeng	21,1
2130	Grå/grøn klit	12,9
6410	Tidvis våd eng	12,3
6230	Surt overdrev	17,7
Hovedtotal		69,3

Desuden er der i udpegningsgrundlaget nævnt følgende arter, der forekommer, eller har potentiale til at kunne indfinde sig, i Naturstyrelsens dele af Natura 2000-området:

- Pigsmerling (H138)
- Stor vandsalamander (H138)
- Odder (H138)
- Grågås (T) (F100)

3. Status for gennemførelse og erfaringer fra 1. plejeplanperiode

Plejeplanen for 1. planperiode omfattede græsning, samt bekæmpelse af invasive arter (Rynket rose). Materiale fra rydningsindsatsen er knust ned, da der var tale om mindre mængder.

Naturstyrelsen har gennemført en evaluering i form af en statusopgørelse og overvejelser om hvilke erfaringer, der kan drages af første planperiode. Med baggrund i denne evaluering kan Naturstyrelsen konkludere, at de planlagte indsatser er gennemført i plejeperioden for Naturstyrelsens arealer og at disse indsatser har bidraget positivt til opfyldelse af Natura 2000-planens målsætninger.

Tabel b: Status for gennemførelse af plejeplanens mål for 1. planperiode 2009-2015.

Gennemførte indsatser (antal)	8	Gennemførte indsatser (areal)	68 ha	100 %
Ikke-gennemførte indsatser (antal)	1	Ikke-gennemførte indsatser (areal)	0 ha	0 %

Tabel c: Oversigt over konkrete artsplejetiltag der ikke er gennemført med begrundelse

Art (navn)	Artsplejetiltag	Begrundelse for manglende gennemførelse
Odder	Regulering af offentlighedens færdsel på arealet ved Nedre Halleby Å's udløb fra Tissø	Baggrunden for det foreslåede tiltag var det tidligere planlagte formidlingsprojekt i Pumpehuset ved åens udløb fra Tissø. Dette er dog droppet, og bygningerne er revet ned. Den eksisterende færdsel vurderes ikke at kræve regulering i forhold til odderens mulige tilstedeværelse på lokaliteten.

Generelle bemærkninger og konkrete erfaringer i forhold til 1. generations plejeplanlægning

Generelle bemærkninger

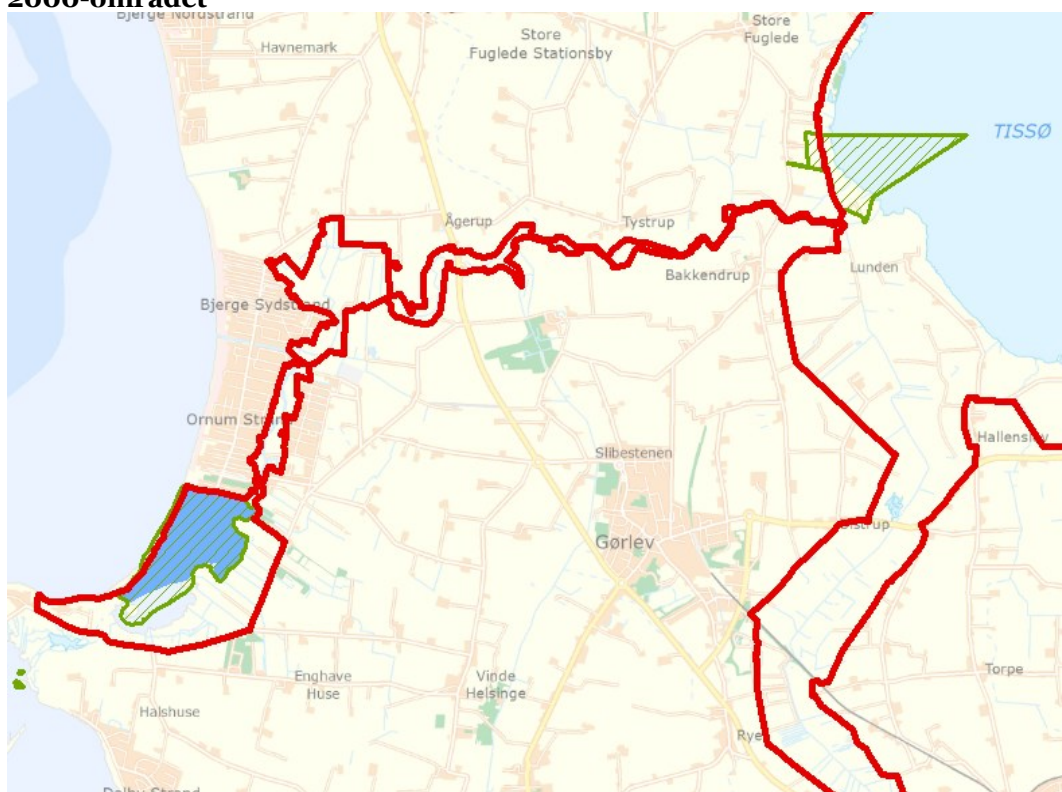
Plejetiltagene for de lysåbne naturtyper i 1. planperiode har været en videreførelse af eksisterende driftsaktiviteter med græsning og bekæmpelse af Rynket rose. Disse er gennemført som angivet i tabel b og det vurderes, at de har opfyldt periodens mål om naturtypebevarende pleje.

Konkrete erfaringer

I 1. planperiode er græsningen på Fællesfolden ved Flasken udvidet, så den medtager en større del af det strandnære areal med Rynket rose. Ved besigtigelsen i 2016 sås en tydelig forskel på højden af Rynket rose indenfor heget sammenlignet med udenfor, og græsningen er dermed effektiv i forhold til at bekæmpe Rynket rose på arealet og dermed opfylde målet om sikring af naturtypen.

4. Mål og plejetiltag

Figur 3: Oversigt over lysåbne naturtyper og planlagte indsatser i Natura 2000-området

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal
- Lysåbne habitatnaturtyper med planlagt indsats
- Lysåbne habitatnaturtyper uden planlagt indsats

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Naturstyrelsen vil være særligt opmærksom på odder, som har eller har haft en væsentlig forekomst i området (jf. områdets målsætning) og er i tilbagegang.

I dette afsnit beskrives Naturstyrelsens *mål* for de ovenstående lysåbne naturtyper og arter i denne planperiode. Der kan være flere mål for et givent areal med en naturtype, og det samme kan være tilfældet for en art.

Desuden præsenteres de typer af *plejetiltag*, som Naturstyrelsen vil anvende på baggrund af Naturstyrelsens erfaringer og bedste viden om naturpleje, der blandt andet omtales i det vejledende

indsatskatalog for Natura 2000-plejeplanlægning for lysåbne naturtyper, Skov- og Naturstyrelsens Naturplejestrategi (1999), Naturstyrelsens plejebog om 'Græsning og høslæt i naturplejen', Naturstyrelsens plejebogsserie for henholdsvis overdrev, ferske enge, søer, strandenge, hede, mose, små vandhuller samt Naturstyrelsens Naturportal.

På et areal kan der forekomme mere end én slags plejetiltag, ligesom der kan være fastlagt flere tiltag for en art.

Arealtallene i tabellerne udtrykker Naturstyrelsens vurdering af omfanget af de enkelte plejetiltag, der vil blive gennemført i plejeplanens periode. På Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000 findes links til kort med detaljerede oplysninger om mål og indsatser på lokalitetsniveau.

Plejemål og plejetiltag for lysåbne naturtyper

Der vil på de lysåbne naturtyper i dette Natura 2000-område blive foretaget *løbende* pleje, med henblik på opretholdelse af naturtypen i form af henholdsvis græsning på arealerne i Fællesfolden samt bekæmpelse af invasive arter som Rynket rose på det strandnære areal grå/grøn klit, jf. nedenstående skema.

Tablet d: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	2130	Grå/grøn klit	Sikring af naturtypen	12,9
			Naturtypebevarende pleje	12,9
	1310	Enårig strandengsvegetation	Sikring af naturtypen	5,3
			Naturtypebevarende pleje	5,3
	1330	Strandeng	Sikring af naturtypen	21,1
			Naturtypebevarende pleje	21,1
	6230	Surt overdrev	Sikring af naturtypen	17,7
			Naturtypebevarende pleje	17,7
	6410	Tidvis våd eng	Sikring af naturtypen	12,3
			Naturtypebevarende pleje	12,3
Potentiel habitatnatur	9997	Ikke specificeret	Naturtypebevarende pleje	3,4
			Udvikling mod 6410 Tidvis våd eng	3,4

Tablet e: Planlagte løbende plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	2130	Grå/grøn klit	Bekæmpelse af invasive arter	Eksisterende	12,9
			Græsning	Eksisterende	12,9
	1310	Enårig strandengsvegetation	Græsning	Eksisterende	5,3

	1330	Strandeng	Græsning	Eksisterende	21,1
	6230	Surt overdrev	Græsning	Eksisterende	17,7
	6410	Tidvis våd eng	Græsning	Eksisterende	12,3
Potentiel habitatnatur	9997	Ikke specificeret	Græsning	Eksisterende	3,4

I tabel e er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i Natura 2000-planerne for 2016-2021.

Plejemål og plejetiltag for arter

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet. Disse plejetiltag fremgår af tabel e.

Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for arterne pignomerling, stor vandsalamander, odder og grågås end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper. Med hensyn til odder og grågås vurderes den nuværende drift af engarealerne ved Tissø og Fællesfolden med græsning samt zoneringsplaner at opfylde hensynet til arterne i forhold til fourageringsmuligheder og begrænsning af forstyrrelser.

En mere detaljeret beskrivelse af specifikke artsplejetiltag fremgår af Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at:

- Naturtilstanden for naturtyper og levesteder for arter i tilstandsklasse I og II er stabil eller i fremgang, mens tilstanden for naturtyper og levesteder for arter i ugunstig tilstandsklasse III-V er i fremgang.
- Det samlede areal af naturtyper og levesteder for arter er i fremgang, såfremt naturforholdene tillader det.
- For naturtyper uden tilstandsvurderingssystem er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af naturtyperne stabiliseres eller øges.
- For arter uden tilstandsvurderingssystem og for deres levesteder er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for de udpegede arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.
- Tilstanden og det samlede areal af levested for grågås som trækfugl i området sikres eller øges, således at der findes egnede raste- og fødesøgningssteder for arten.

Bilag

Bilag 1: Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N157 Åmose, Tissø, Halleby Å og Flasken

Natura 2000-området har et areal på 3.260 ha, hvoraf Tissø udgør 1.200 ha. Området er beliggende syd og sydøst for Kalundborg. Startende fra nord omfatter området Lille Åmose, som gennemløbes af Øvre Halleby Å. Syd herfor ligger Danmarks fjerde største sø Tissø, som afvandes mod vest gennem Nedre Halleby Å. På sin vej passerer Nedre Halleby Å bl.a. Bjerge Enge og Fællesfolden for ved Flasken at nå Storebælt. Bøstrup Å, som bl.a. gennemløber Jødelands Mosen, Hallenslev Mose og Rye Mose er et sydfra kommende sideløb til Nedre Halleby Å.

Lille Åmose og Hallenslev Mose består begge overvejende af uopdyrkede arealer, men har tidligere været anvendt til tørvegravning. Store dele af arealerne ved Bjerge Enge og nedre Halleby Å er afgræssede enge og strandenge med rester af afsnørede åløb.

Tabel I: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		Total
	naturtype	
1310	Enårig strandengsvegetation	5,3
1330	Strandeng	21,1
2130	Grå/grøn klit	12,9
6410	Tidvis våd eng	12,3
6230	Surt overdrev	17,7
Hovedtotal		69,3

Desuden er der i udpegningsgrundlaget nævnt følgende arter, der forekommer, eller har potentiale til at kunne indfinde sig, i Naturstyrelsens dele af Natura 2000-området:

- Pigsmerling (H138)
- Stor vandsalamander (H138)
- Odder (H138)
- Grågåås (T) (F100)

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Naturstyrelsen vil være særligt opmærksom på odder, som har eller har haft en væsentlig forekomst i området (jf. områdets målsætning) og er i tilbagegang.

Indsats for de lysåbne naturtyper

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for de lysåbne naturtyper på udpegningsgrundlaget. Indsatsen er beskrevet i nedenstående tabeller.

Tabel II: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	2130	Grå/grøn klit	Sikring af naturtypen	12,9
			Naturtypebevarende pleje	12,9
	1310	Enårig strandengsvegetation	Sikring af naturtypen	5,3
			Naturtypebevarende pleje	5,3
	1330	Strandeng	Sikring af naturtypen	21,1
			Naturtypebevarende pleje	21,1
	6230	Surt overdrev	Sikring af naturtypen	17,7
			Naturtypebevarende pleje	17,7
	6410	Tidvis våd eng	Sikring af naturtypen	12,3
			Naturtypebevarende pleje	12,3
Potentiel habitatnatur	9997	Ikke specificeret	Naturtypebevarende pleje	3,4
			Udvikling mod 6410 Tidvis våd eng	3,4

Tabel III: Planlagte løbende plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	2130	Grå/grøn klit	Bekæmpelse af invasive arter	Eksisterende	12,9
			Græsning	Eksisterende	12,9
	1310	Enårig strandengsvegetation	Græsning	Eksisterende	5,3
	1330	Strandeng	Græsning	Eksisterende	21,1
	6230	Surt overdrev	Græsning	Eksisterende	17,7
	6410	Tidvis våd eng	Græsning	Eksisterende	12,3
Potentiel habitatnatur	9997	Ikke specificeret	Græsning	Eksisterende	3,4

I tabel III er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Særlig indsats for arter

Plejen af områdets lysåbne naturtyper vil samtidig tilgodese en række arter på udpegningsgrundlaget. Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for arterne pignmerling,

stor vandsalamander, odder og grågås end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper. Med hensyn til odder og grågås vurderes den nuværende drift af engarealerne ved Tissø og Fællesfolden med græsning samt zonerings og opfyldelse af hensynet til arterne i forhold til fourageringsmuligheder og begrænsning af forstyrrelser.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at:

- Naturtilstanden for naturtyper og levesteder for arter i tilstandsklasse I og II er stabil eller i fremgang, mens tilstanden for naturtyper og levesteder for arter i ugunstig tilstandsklasse III-V er i fremgang.
- Det samlede areal af naturtyper og levesteder for arter er i fremgang, såfremt naturforholdene tillader det.
- For naturtyper uden tilstandsvurderingssystem er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af naturtyperne stabiliseres eller øges.
- For arter uden tilstandsvurderingssystem og for deres levesteder er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for de udpegede arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.
- Tilstanden og det samlede areal af levested for grågås som trækfugl i området sikres eller øges, således at der findes egnede raste- og fødesøgningssteder for arten.

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Naturstyrelsen

Gjøddingård
Førstballevej 2
7183 Randbøl

www.nst.dk